

MARIO
VARGAS
LJOZA

Posvećujem vam svoju tišinu

Preveo sa španskog
Branko Anđić

■ Laguna ■

Naslov originala

Mario Vargas Llosa

LE DEDICO MI SILENCIO

Copyright © Mario Vargas Llosa, 2023

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za Patrisiju

I

Zašto li ga je zvao Hose Durand Flores, taj pripadnik peruanske intelektualne elite? Preneli su mu poruku u pulperiji* njegovog prijatelja Koljaua, u kojoj su se takođe prodavali časopisi i novine. On mu je zauzvrat telefonirao, ali se niko nije javio. Koljau mu je rekao da je poziv primila njegova mlada ćerkica Marikita, koja možda nije dobro upamtila brojeve, ali zvaće on opet. Tada su Tonja počele da saleću one sramne živuljkice koje su ga, kako je govorio, proganjale od najranijeg detinjstva.

Zašto li ga je zvao? Nije ga poznavao lično, ali je Tonjo Aspilkueta znao ko je Hose Durand Flores. Jedan priznati pisac, drugim rečima neko koga je Tonjo istovremeno cenio i mrzeo jer je bio tamo gore i uz njegovo ime su redovno išli epiteti „sjajni književnik“ i „čuveni kritičar“, uobičajene pohvale koje tako lako stiču intelektualci što u ovoj zemlji pripadaju onom što je Tonjo Aspilkueta nazivao „elitom“.

* Šp.: *pulperia* – tipična južnoamerička trgovina, na selu ili gradskoj periferiji, radnja za prodaju svakodnevnih potrepština, pretežno hrane i svakojakih sitnica; takođe se u njoj služilo i piće. (Prim. prev.)

Šta je dosad uopšte uradio taj lik? Živeo je u Meksiku, naravno, a niko drugi nego slavni esejista, pesnik, erudita, diplomata i direktor Meksičkog koledža Alfonso Rejes napisao mu je prolog za njegovu čuvenu antologiju *Sumrak sirena, sjaj foka*, koja je tamo objavljena. Govorilo se da je stručnjak za Inku Garsilasa de la Vegu, čiju je biblioteku uspeo da reprodukuje u svojoj kući ili u nekom univerzitetskom arhivu. To je, naravno, bilo prilično, ali i ne baš mnogo, na kraju krajeva – gotovo ništa. Ponovo je telefonirao i ni ovog puta mu se niko nije odazvao. Sada su oni, glodari, bili tu i nastavili da šetaju po čitavom njegovom telu, kao uvek kad je osećao uzbuđenje, nervozu ili nestrpljenje.

Tonjo Aspilkueta je molio u Narodnoj biblioteci u centru Lime da kupe knjige Hosea Duranda Floresa, i mada mu je gospođica koja ga je primila potvrdno odgovorila da će to svakako učiniti, nikad ih nisu nabavili, tako da je Tonjo znao da je reč o jednom važnom akademiku, ali ne i po čemu je to bio. Njegovo ime mu je bilo poznato po neobičnosti koja je otkrivala ili opovrgavala njegov tuđinski ukus. Svake subote u dnevnom listu *Prensa* objavljivao je članke u prilog vrlina kreolske muzike* pa čak hvalio i pevače, gitariste, svirače na kahonu** kao što je Kaitro Soto, iz pratnje Čabuke Grande***, što je Tonju, dakako, budilo izvesnu simpatiju

* Šp.: *la musica criolla* – misli se na narodnu muziku mešanaca, pa se u daljem tekstu prevodi jednostavno kao „narodna muzika“. (Prim. prev.)

** Šp.: *caja, cajon* – bukvalno sanduk, tipični peruanski muzički perkusionistički instrument, u početku karakterističan za crnačko stanovništvo Perua. (Prim. prev.)

*** *Chabuca Granda* – *Maria Isabel Granda y Larco*, 1920–1983, umetničkog imena Čabuka Granda, najčuvenija peruanska kantautorka i kompozitorka narodne, kreolske muzike, pod jakim uticajem afroperuanskog melosa; takođe muzička i filmska producentkinja, scenaristkinja i dramaturškinja, umetnica čije je delo posthumno stavljeno pod zaštitu države kao nacionalno kulturno blago. (Prim. prev.)

za njega. Za vrle intelektualce koji su prezirali kreolske muzičare, koji nikad nisu pominjali ni hvalili ni kudili kreolsku, narodnu muziku, osećao je, naprotiv, ogromnu antipatiju – neka idu dođavola!

Tonjo Aspilkueta je eruditski poznao narodnu muziku – čitavu tu muziku, onu primorsku i onu planinsku, pa čak i amazonsku – i posvetio joj je čitav život. Jedino što je stekao – nikako novac, o tome ni govora – bilo je priznanje da je postao, naročito posle smrti velikog Punanjina profesora Moronesa, najbolji poznavalac peruanske muzike u zemlji. Svog učitelja je upoznao kad je još bio đak u školi La Sal, ubrzo pošto je njegov otac, jedan italijanski iseljenik baskijskog prezimena, iznajmio kućicu u četvrti Perla, gde je Tonjo živio i odrastao. Posle smrti profesora Moronesa, on je postao „intelektualac“ koji je najviše znao (i najviše pisao) o peruanskoj folklornoj muzici i igri. Studirao je na Univerzitetu San Markos i diplomirao sa tezom o peruanskom valceru čiji je mentor bio lično Ermohenes A. Morones – Tonjo je otkrio da to „A“ sa tačkom krije srednje ime Artaherhes – čiji je asistent i omiljeni učenik bio. Tonjo je na izvestan način takođe bio nastavljajući njegovih proučavanja i istraživanja o regionalnoj muzici i o igri.

Na trećoj godini profesor Morones mu je prepustio držanje nekih časova i svi su na San Markosu očekivali da kad dođe trenutak za penziju njegovog učitelja, Tonjo Aspilkueta nasledi njegovu katedru. On je takođe to očekivao. Kad je završio petogodišnje studije na fakultetu za književnost, nastavio je istraživanje da bi napisao doktorsku tezu koja bi se zvala *Telali iz Lime** i, naravno, bila posvećena njegovom učitelju, doktoru Ermohenesu A. Moronesu.

* Šp.: *pregones de Lima* – ulični telali, izvikivači koji obznanjuju robu koju prodaju ulični prodavci; često su svoje izvikivanje pretvarali u pesme koje su uveseljavale građane Lime. (Prim. prev.)

Čitajući hroničare iz kolonijalnog doba, Tonjo je otkrio da su takozvani „telali“ obično pevali umesto da čitaju naglas na ulici vesti i gradske ukaze, tako da su oni stizali do građana kao verbalna muzika. Uz pomoć gospođe Rose Mercedes Ajarse, velike specijalistkinje za peruansku muziku, doznao je da su „telali“ pravili najstariju gradsku buku, pošto su upravo tako ulični prodavci oglašavali i nudili „čajne kolačiče“, „gvatemalske biskvite“, „sveže kuglofe“, „skuše“, „bele tune“ i „ugore“. To su bili najstariji zvuci na ulicama Lime. Da se i ne govori o „mehandžijama“, „voćarima“, „pekari-ma“, „tamaldžijama“, pa čak i „šanker-kama“.

Razmišljao je o tome, a grudi su mu se nadimale do suza. Najdublji slojevi peruanstva, to osećanje pripadnosti jednoj zajednici koju ujedinjuju ista saopštenja, ukazi i vesti, bili su prožeti narodnom muzikom i pesmom. To će biti okosnica jedne teze koju je počeo da piše na mnoštvu pribeležaka i po silnim sveskama, ljubomorno i uredno čuvanih u jednom koferčetu, sve do onog dana kad se profesor Morones penzionisao i kad mu je, s bolnim izrazom lica, saopštio da je San Markos odlučio da zatvori katedru za peruanski folklor, umesto da ga imenuje njegovim naslednikom. Bio je to izborni predmet i svake godine, neobjašnjivo, nečuvano, prijavljivalo se da ga pohađa sve manje studenata fakulteta za književnost. Presudio je manjak polaznika i doneo tužan kraj.

Tonjo Aspilkueta je toliko pobesneo kad je saznao da nikad neće postati profesor na San Markosu da samo što nije pocepao na paramparčad svoje beleške i sveske koje je čuvao u koferčetu. Srećom, nije to učinio, ali jeste sasvim digao ruke od planirane teze i od maštanja o akademskoj karijeri. Ostala mu je samo uteha da je postao veliki specijalista za narodnu muziku i igru, ili, kako je sam govorio, „proleterski

intelektualac folklor^a. Zašto je toliko znao o peruanskoj muzici Tonjo Aspilkueta? Među njegovim precima nije bilo nijednog pevača, gitariste, a još manje igrača. Njegov otac, iseljenik iz nekog italijanskog seoceta, bio je zaposlen na centralnoj železnici i čitav život je putovao, dok je majka bila jedna gospa koja je povazdan primana u bolnicu da se leči od različitih boljki. Preminula je u nekom neodređenom trenutku njegovog detinjstva, a sećanja koja je na nju čuvao poticala su više od fotografija koje mu je otac pokazivao nego od proživljenog iskustva. Ne, nije bilo sličnih primera u njegovoj porodici. On je počeo samostalno, sa petnaest godina, da piše članke o nacionalnom folkloru, kad je shvatio da treba da pretoči u reči osećanja koje su u njemu budili akordi Felipea Pingla* i drugih pevača narodne muzike. Što se ostalog tiče, imao je prilično uspeha. Prvi članak je poslao nekom časopisu za razbibrigu, tipičnom za pedesete godine. Naslovio ga je „Moj Peru“ jer je upravo bio u kućici Felipea Pingla Alve na Pet čoškova, koju je posetio sa sveskom u ruci, punom beležaka. Za taj tekst platili su mu deset sola, zbog čega je poverovao da je postao najbolji poznavalac i pisac o peruanskoj narodnoj igri i muzici. Novac, kao i ostalu ušteđevinu, odmah je potrošio na ploče. To je radio sa svakom parom koja mu je dolazila u ruke, ulagao ju je u muziku, pa je tako njegova diskoteka ubrzo postala čuvena u čitavoj Limi. Radio-stanice i novine počele su da mu traže ploče na pozajmicu, ali je morao da postane tvrdica jer mu ih često nisu vraćali. Posle su prestali da ga gnjave kad je svoju vrednu zbirku trampio za građevinski materijal da sazida

* Felipe Pinglo Alva, 1899–1936, otac kreolskog valcera, gitarista i kompozitor poznat takođe po nadimku Besmrtni Bard, autor čuvenog valcera Plebejac, glavni predtavnik tzv. Stare garde, naraštaja kreolskih muzičara koji su ustoličili peruanski valcer. (Prim. prev.)

kućicu u Vilja Salvadoru. Nije važno, rekao je sebi, muziku i dalje nosi u krvi i u pamćenju, a to je bilo dovoljno da piše svoje članke i produži intelektualnu lozu slavnog Punanjina Ermohenesa A. Moronesa koji u miru počiva.

Njegova strast je bila intelektualna, jedinstvena i posebna. Tonjo nije bio ni gitarista ni pevač, pa čak ni igrač. Kao mladić je često bio u neprilici zato što nije umeo da igra. Ponekad, naročito na penjama* i tulumima na koje je obavezno išao sa beležnicom u džepu odela, neke gospe bi ga izvlačile da igra, a on bi, tako loš, uspevao da napravi neke skromne korake uz valcer koji je bio najjednostavniji, ali se nikad nije usuđivao da zaigra marineru, uajnitu ili one severnjačke igre, pjuranske tonderos polke.** Nije imao dobru koordinaciju, imao je dve leve noge; jednom je čak pao – baš bruka – pa je zato radije trpeo loš glas da ne ume da igra. Ostajao bi da sedi, zaronjen u muziku, i posmatrao kako se vrlo različiti muškarci i žene, sa svih strana Lime, stapaju u bratskom zagrljaju koji je, bio je u to siguran, potvrđivao njegove najdublje slutnje. Mada su ga peruanski intelektualci koji su se dičili univerzitetskim katedrama i objavljivali po uglednim izdavačkim kućama prezirali ili čak za njega nisu ni znali, Tonjo nije osećao da manje od njih vredi. Može biti da nije znao mnogo o svetskoj istoriji ili o francuskoj filozofskoj modi, ali je poznavao muziku i reči svih marinera, pasilja i uajnita. Napisao je sijaset članaka za novine *Moj Peru*, *Peruanska muzika*, *Nacionalni folklor*, za čitav repertoar publikacija kratkog veka koje su stizale

* Šp.: *peña* – sedeljka s pevanjem i igranjem narodne muzike; mesto gde se te sedeljke održavaju. (Prim. prev.)

** Šp.: *marinera*, *huaino*, *tondero*, *pasillo*, *zamacueca*, *resbalosa* – vrste popularne peruanske narodne muzike; uz valcer i polku marinera i uajno su najpopularnije peruanske pesme i igre. (Prim. prev.)

samo do drugog ili trećeg broja a potom iščezavale, često mu ne plaćajući ni ono malo što su mu dugovale. „Proleterski intelektualac“, slaba vajda. Možda nije pobuđivao poštovanje, pa čak ni zanimanje intelektualaca kao što je Hose Durand Flores (što li ga je tražio?), ali svakako jeste samih pevača i gitarista zainteresovanih da budu poznati i pohvaljeni, što je Tonjo Aspilkueta već godinama radio, o čemu je svedočilo na stotine isečaka koje je čuvao u istom koferu gde su trulile beleške za njegovu tezu. U nekim od tih članaka zadržalo se sećanje na iščezle kreolske penje kao *Palisada* i *Strašna penja*, dva lokala kod Mosta vojske, tamo u Mirafloresu. Sreća je što je Tonjo bio svedok tih tuluma. Od rane mladosti je išao na sve njih, po čitavoj Limi. Počeo je sa petnaest godina, kad je još bio takoreći dete, i evocirao ih je da se ne zaboravi njihova važna uloga. Povremeno bi ga potražio neki novinar kad bi poželeo da napiše neku hroniku o Limi, i onda bi mu on zakazivao doručak u *Bransi*, na Trgu oružja. To je bio njegov jedini porok, doručkovanje u *Bransi*, koje je ponekad morao da podmiri pozajmljujući novac od svoje supruge Matilde. Njegovi pravi prihodi bili su od davanja časova crtanja i muzike u kaluđerskoj školi Pilar. Plaćali su mu malo, ali su besplatno školovali njegove dve kćeri: desetogodišnju Asusenu i dvanaestogodišnju Mariju. Radio je tu već više godina i mada nije voleo da podučava crtanje, veći deo vremena je posvećivao muzici, naravno onoj narodnoj, čime je ispunjavao taj suštinski pedagoški zadatak da usadi ljubav prema peruanskom nasleđu. Jedini problem su predstavljale velike razdaljine u Limi. Škola Pilar je bila vrlo udaljena od njegove četvrti, pa su on i njegove dve kćeri svakodnevno morali da menjaju dva autobusa da bi stigli tamo; duže od jednoglasovnog putovanja, ako nije bilo štrajkova na putu.

Svoju ženu je upoznao neznatno pre no što su zajednički sazidali kućicu na jednoj velikoj čistini kakvih je u to doba bilo u Vilja Salvadoru. Ko bi tada rekao da će se u to naselje doseliti senderističke grupe* u nameri da umesto uprave ovog područja kontrolišu njegovo stanovništvo. Da zame- ne čak i levičarske vođe poput Marije Elene Mojano, jedne hrabre žene koja je pre samo par meseci krajnje brutalno ubijena u nekom obližnjem lokalnu, pošto je iznela na videlo samovolju i fanatizam senderista. Otkad su se doselili u taj kraj, Matilde je zarađivala za život kao pralja i švalja košulja, pantalona, haljina i svakojake odeće, posao što je donosilo tek toliko da može da se prehrani. Ne baš srećna zajednica sa Tonjom dovoljno je dobro funkcionisala da bi imali kakav-takav, ako ne baš naročito buran život. Imali su oni i dobrih trenutaka, naročito u početku, kad je Tonjo verovao da s njom može da podeli svoju strast prema muzici. Osvojio ju je slanjem akrostihova u kojima je plagirao najvatrenije stihove iz svojih omiljenih valcerčića, pa je na kraju pomislio da su te reči koje su navirale iz dubine narodne osećajnosti omekšale njeno srce. Ubrzo je, međutim, shvatio da ona ne podrhtava, poput njega, od akorda gitara, niti joj se krati dah kad Felipe Pinglo Alva zapeva svojim baršunastim glasom one strofe što su govorile o gorkoj patnji zbog neuzvrćene ljubavi. Ubeđen da se ona dosađuje, umesto da je uzbuđuje muzika i da mašta o boljim, bratskim životima, prestao je da je vodi u penje i na tulumu, pa je s godinama počeo da gradi sopstveni samački život; čak je prestao i da joj priča

* Sendero luminoso – maoistička ultralevičarska gerila Komunističke partije Perua, teroristički aktivna u razdoblju 1970–1992. dok nije uhapšen njen vođa Abimael Gusman; odgovorna za smrt oko 40.000 ljudi, za raseljenje milion lica i materijalnu štetu koja se procenjuje na više od 42 milijarde dolara. (Prim. prev.)

kuda ide i šta radi krajem nedelje. To su bili uglavnom časni izlasci, kada se predavao samo razgovoru, slušanju narodne muzike, otkrivanju novih glasova i novih gitarista – sve je to pomno zapisivao u svoje beležnice – i trajnom divljenju igračima i njihovim ludim figurama. Pio je mnogo manje nego ranije, naročito sada, otkad je napunio pedesetu i otkad mu je alkohol uništavao stomak. Tek tu i tamo po čašicu piska ili – kad baš prekardaši – jednu rakiju od šećerne trske. U ovoj sredini Tonjo je osećao da ima autoritet jer je redovno znao više od ostalih, i kad su mu postavljali pitanja, zavlada bi tišina kao da su njegovi odgovori bili glas kakvog univerzitetskog profesora. Istina je da nije objavio nijednu knjigu, kao i da su njegovi pedantni članci jedva pobuđivali radoznalost nekolicine, ali nikad i onih uvaženih učenjaka, ali u ovim sumornim kućerinama ukrašenim replikama starih balkona i plakatima starinskih haljina iz kolonijalne Lime koje su odisale dahom istinskog Perua, njegovog najčistijeg i autentičnog mirisa, niko nije uživao veći ugled od njega.

Kad mu je bilo potrebno da se osokoli, govorio je sebi da će završiti knjigu o pevajućim telalima Lime i da će steći doktorsko zvanje, i da će zacementirati neku izdavačku kuću koja će biti spremna da mu plati za objavljivanje te knjige. Ta pomisao – koju je ponekad ponavljao kao mantru – podizala mu je moral. Izašao je da prošetati po nepopločanim ulicama Vilja Salvadora i u daljini već video svoju kuću a ispred nje pulperiju i novinski kiosk njegovog drugara Koljaua. Posle još pedeset metara ugledao je Marikitu, mlađu kćer porodice Koljau, koja mu je dolazila u susret.

– Šta ima novo, dušice? – rekao je Tonjo, poljubivši je u obraz.

– Opet vas zovu telefonom – odgovorila je Marikita. – Isti gospodin koji je zvao juče.

– Doktor Hose Durand Flores? – rekao je on i potrčao da se veza ne bi prekinula pre no što stigne u Koljauov lokal.

– Do vas je teže doći nego do predsednika republike – rekao je jedan sigurni glas u telefonsku slušalicu. – Govorim sa gospodinom Tonjom Aspilkuetom, zar ne?

– Sa njim lično – potvrdio je Tonjo. – Doktor Durand Flores, zar ne? Veoma mi je žao što me niste pronašli juče. Zvao sam vas, ali mislim da je Marikita, ćerčica mog prijatelja, loše upamtila broj telefona. Kako mogu da vam pomognem?

– Kladam se da nikad niste čuli za Lala Molfina – odgovorio je glas u slušalici. – Da li se varam?

– Ne, ne... Lalo Molfino, kažete?

– On je najbolji peruanski gitarista, a možda i svetski – uzviknuo je ubeđeno doktor Hose Durand Flores. Imao je čvrst, odlučan glas. – Telefoniram vam da bih vas pozvao večeras na jednu zabavu na kojoj će svirati Lalo Molfino. Nemojte to propustiti. Možete li zapisati adresu? Pod mostom, blizu Trga Aćo. Da li ste slobodni?

– Da, da, naravno – odgovorio je Tonjo zainteresovan i iznenađen što je neki navodno darovit muzičar promakao ispod njegovog radara. – Lalo Molfino... Ne, nikad nisam čuo za njega. Doći ću s velikim zadovoljstvom. Kažite mi adresu, molim vas. Tu oko devet, dakle, večeras?

Tonjo Aspilkueta je odlučio da ode, zainteresovaniji da upozna doktora Duranda Floresa nego tog nekog Lala Molfina, ne pomišljajući da će mu ovaj poziv otkriti jednu dosad tek naslućenu istinu.

II

To su prilično vremešne građevine, najstarije su još od pre jednog ili dva veka. Arhitekti i građevinari su pokušavali da izgrade stanove za sirotinju ili za ljude vrlo skromnih primanja, sobice su bile sklepane bez ikakve pažnje, pod krovom od talasastog lima, sazidane oko zajedničkog dvorišta u kojem je uvek bila cev iz koje je tekla voda (ponekad prljava) pred kojom su ljudi čekali u redu da se umiju ili da se okupaju (ako su vodili računa o čistoći) i da napune kofe i flaše svežom vodom za pranje veša i za kuvanje.

Uopšte ne treba naglašavati da su čuvena „dvorištanca“* Lime bila, između ostalog, pravo leglo pacova, što je bio ozbiljan problem za one koji su morali da trpe te odvratne životinjice. Ima jedan čuveni opis dvorištanca Lime koji je 1907. godine napisao veliki kreolac Abelardo Gamara, zvani Mangup, gde se razmatra duhovna i fizička šteta od ovih kvarnih stvorenja.

* Šp.: *callejon* – iako bukvalno znači „uličica“, kao sociološki i građevinski pojam karakterističan za staru Limu u ovom romanu se prevodi kao „dvorištanca“. (Prim. prev.)

Najstarija dvorištanca su postojala verovatno još od kolonijalnog doba, dakle ona u četvrtima Malambo i Monserat, ali su početkom devetnaestog veka, kada je general San Martin proglasio republiku, silne mase ljudi navalile u centar Lime, i gotovo u sve četvrti, naročito u Rimak, Pod mostom i Visoku četvrt. Prestonica Perua se ispunila osobama bez sredstava, koje su dolazile da se nastane u glavnom gradu jer je tamo bilo lakše naći posao nego u unutrašnjosti, makar radili kao kuvarice, portiri, telohranitelji i sluge. Zavidljivci su govorili da su se dvorištanca Lime takođe ispunila razbojnicima i nitkovima iz stare Lime, ali su pomalo preterivali.

Skoro sve prestoničke centralne četvrti, ili u svakom slučaju one najstarije, imale su ta dvorištanca, te načičkane sobičke oko jednog malog dvorišta koje su gazde izdavale ili prodavale porodicama i u kojima je boravilo više osoba – roditelji i deca i pridošlice obavezno – gde se ponekad spavalo na dušecima na podu, ili, kad se zarađivalo više, u krevetima na dva ili tri sprata, koje su nekad pravili sopstvenim rukama od motki, dasaka i merdevina. Bilo je teško shvatiti kako u tim bednim, mada časnim sobicama živi toliko ljudi, od deda i pradede do onih najmlađih. Niše narodnih damara, ove izbe su bile i pravo poprište prljavštine i gužve, što je pogodovalo zarazama i povremeno izazivalo teške nedaće među ljudima koji su tu živeli.

Ko bi pomislio da će ta dvorištanca biti, više od svih ostalih, mesto gde će naći utočište peruanska narodna muzika, naročito valcer, koji se svirao i pevao tako, na licu mesta, naravno bez mikrofona, bez podijuma za orkestar i igrače. Jer upravo tu su se održavale čuvene harane* – ime se nesumnjivo

* Šp.: *jarana peruana* – tipična peruanska narodna bučna terevenka sa muzikom, pesmom i igrom; vid narodne zabave muzičara koji odrede jednu kuću kao domaćinsku za zabavu s narodnom muzikom i igrom; potiče iz 19. veka, slična je penji, ali se organizuje po kućama i na njoj se muzičari okupljaju da komponuju. (Prim. prev.)

rodilo sa ovom muzikom – igrale su se samakueke, a potom i marinere i valceri, u tim ludim noćima kad je zabava, razbuktana nerazblaženim piskom*, gorštačkom rakijom, pa čak i dobrim vinom koje je stizalo iz Ike, ponekad trajala čitava dva ili tri dana, sve dok telo može da izdrži. Kako su to radili stanovnici dvorištanca, u tolikoj ekonomskoj oskudici? E, to su već tajne i čuda peruanskog siromaštva.

Tu u dvorištancima rodili su se prvi veliki peruanski gitaristi i svirači kahona, kao i najbolji igrači valcera, uajnjita, marinera i resbalosa. Dok su gospe iz dobrih kuća uzimale časove igre sa svojim profesorima, uglavnom crncima, igrački parovi, na primer čuveni Montes i Manrike, Salerno i Gamara ili Medina i Karenjo**, oživljavali su te oštre zimске noći Lime i osvežavali se u leto kad bi se samo menjala odeća i doze alkohola kojim se nazdravljalo. Muškarci i žene su bili srećni, ali su umirali mladi, ponekad zbog nevakidasnijih zaraza koje su na svojim ogavnim nožicama, nezdravim njuškama, u svom masnom, smrdljivom krznu, prenosili odvratni pacovi koji su se kotili po napuklinama četvrti Barrios Altos.

Po dvorištancima se odgajao svet dobrih suseda koji se lako zbližavao, u bolestima i svakodnevnom životu, međusobno pozajmljivao stvari, ispomagao se, proslavljao rođenje novih komšija, posećivao se, dok se ne bi stvorio jedan tip drugarstva podstaknut nemaštinom u tim životima bez budućnosti. Ta dvorištanca Lime su se proćula po lakoći s kojom su se stvarale te veze, što, opšte uzev, nije bio običaj među onima koji su živeli bolje od ovih sirotana. Zato su, takođe, dvorištanca i narodna muzika postali nerazdvojni

* Šp.: *pisco* – tipična peruanska rakija. (Prim. prev.)

** *Montes y Manrique, Salerno y Gamarra, Medina y Carreño* – čuveni dueti peruanske folklorne muzike. (Prim. prev.)

za oko sedamdeset hiljada žitelja Lime (nazovimo ih tako) koji su u njima boravili, mada je većina „dvorištara“ dolazila iz naselja sa svih strana Perua.

Bilo je dvorištanaca po čitavoj Limi, ali su crnci (ili tamnoputi), mnogi od njih emancipovani ili odbegli robovi, imali svoje u Malambu, gde su se nastanile njihove porodice. Na tom mestu lascivnog imena održavale su se najčulenije harane, ako je suditi po igri, po veličanstvenim glasovima, po dobrim gitaristima i zato što su tamo bili najbolji svirači onog instrumenta kahona koji je izmislila sirotinja kao najsmelij i najkreativniji instrumentalni izum Peruanaca za pratnju valcera. Bile su najbolje i zato što su zbog upornosti prisutnih te harane obično trajale mnogo sati, a ponekad i dana, a da niko ne ode na počinak. Veliki narodni kompozitor Felipe Pinglo Alva mnogo puta je učestvovao na tim zabavama koje su unosile život u dvorištanca Lime, ali se povlačio rano – dobro, da kažemo rano – jer je sledećeg dana morao da ide na posao. Za njega se govorilo da je napisao više od trista kompozicija do svoje smrti.

Ko bi pomislio da će dvorištanca Lime biti prirodna sredina ove muzike, da će tamo procvetati i malo-pomalo se uspinjati po društvenoj lestvici sve dok je ne bude prihvatio srednji stalež, da bi kasnije čak zašla u salone otmenih i bogatih, gde su je uveli mladi, koji su prirodno sve više osećali da im je španska muzika pomalo zastarela i dosadna, naročito u poređenju s peruanskom, s tekstovima vezanim za lokalnu sredinu i običaje. Kad se narodna muzika uvrežila, iščezli su profesori igre, suočeni sa izborom da promene delatnost ili da umru od gladi.

Dvorištanca Lime su bila kolevka muzike koja je, tri veka posle kolonijalnih osvajanja, mogla da se nazove istinski peruanskom. Nema potrebe ni naglašavati da je ponosni

autor ovih redova smatra najvišim peruanskim doprinosom svetu. Po dvorištancima je bilo pacova, ali i muzike, što je bilo nadoknada za ono prvo.

Pre no što su izgrađena dvorištanca, Lima se takođe zabavljala zahvaljujući karnevalima, naročito onima uoči uskršnjeg posta, kada je voda tekla s kraja na kraj grada, kvaseći prolaznike, koji su često počinjali da se začikavaju sa momcima na ulici, takođe se polivajući. Osim karnevala bilo je i noćnih defilea, koji su punili ulice slaveći rođendane devojaka, roditelja, braće i prijatelja, ispunjavajući noći Lime grajom i zvucima gitare. Dakle, pre no što se uvrežio običaj penjanja na brdo Amankaes*, žitelji Lime su se opušitali na razne načine i možda je najveći izvor radosti bio Ples đavolčića, od kojeg ne ostaje ni traga iako pisari i hroničari kažu da je bio vrlo popularan u svoje vreme.

Kakav je grad bio tadašnja Lima? U svojoj simpatičnoj knjizi *Waltz i kreolski valcer* iz 1977, čuveni decimer Sesar Santa Krus Gamara seća se da je prema popisu iz 1908. godine u glavnom gradu Perua živelo oko 140.000 stanovnika, podeljenih po tadašnjoj klasifikaciji: belo stanovništvo – 58.683; mešanci – 48.133; Indijanci – 21.473; crnci – 6.763; i žuti – 5.487. To je, dakle, bila i dalje jedna mala društvena zajednica, u kojoj su živeli, uz međusobno poštovanje, belci i Indijanci, crnci i žučkasti, gde je, kako nam ukazuje Santa Krus Gamara, najpopularniji muzički instrument

* Tradicionalni običaj stanovnika Lime da se svakog 24. juna, na dan Svetog Jovana, penju na brdo Amankaes, u četvrti Rimak, da šetnjom, pevanjem, igrom i gastronomskim slavljem odaju počast majci Zemlji. U suštini, to je sinkretički praznik ponikao na početku kolonijalnih vremena koji je izgubio svoj značaj krajem 19. veka; karakterističan i po tome što su se za vreme „penjanja na Amankaes“ na nekoliko dana gubile socijalne i imovinske razlike u atmosferi bratimljenja i slavlja. (Prim. prev.)

bila harmonika, ako se izuzme glasno zviždukanje ljudi po ulicama tokom trka. Jer, trke su bile najpopularniji sport, svima dostupan. Ako je suditi po svirkama vojnih orkestara na gradskim trgovima, što je bila još jedna zabava naroda u Limi, već u to vreme valcer i marinera su počeli da zamenjuju samakueku kao najslušaniju muziku.

Tih godina, s početka dvadesetog veka, slavni duet koji su činili Eduardo Montes i Sesar Augusto Manrike dobio je ugovor od kuće *Kolumbija fonograf kompani* da u Njujorku snimi ploče narodne muzike. Snimili su, između ostalog, mnoštvo tondera i resbalosa, na čemu im je domaća štampa oduševljeno čestitala.

Peruanska prestonica bila je u to doba još uvek prostorno mala. Nisu postojali ni Kolmena, ni Trg San Martin, ni Univerzitetski park. Nisu se namnožile periferijske četvrti iz nedostatka javnog prevoza. Ali u ovom malenom gradu već se stvarala možda najčudnija društvena pojava: peruanski valcer, koji će za samo nekoliko godina da se nametne kao najreprezentativnija narodna muzika celokupnog društva. Valcer će potisnuti svekoliku muziku koja se borila za popularnost i uvrežiće se prirodno, bez ičije odluke ili reklamiranja, sem privrženosti ogromne većine naših ponosnih zemljaka.

III

Pošto se umio i obukao svoje najbolje odelo, košulju sa okovratnikom i plavu kravatu – to je bilo jedino otmeno odelo koje je imao i čuvao ga je za posebno važne prilike – Tonjo Aspilkueta je te noći pošao iz Vilja Salvadora prema četvrti Pod mostom, starom kolonijalnom kraju Lime. Tamo su ga jednom napali, pre desetak godina. Miran i miroljubiv, on im je predao svoj novčanik, u kojem su razočarani lupeži našli tek jednu novčanicu od deset sola. Uzeli su je, naravno, pa je Tonjo morao da se vrati kući taksijem koji je platio parama iz plavog novčanika skrivenog pod njegovim krevetom.

Od tog napada Tonju je ostala izvesna odbojnost prema četvrti Pod mostom, uprkos njenim kolonijalnim čarima i šetalištu Agvas. Prozvati „vodom“ onu tuberkuloznu reku Rimak što se provlačila svojim tugaljivim tokom između stenja i brdašca peska u njenom koritu, što je tekla kraj Manastira bosonogih, velikih kuća i s vremenom poluurušenih palata, ličilo je na šalu. Potom se izbijalo na šetalište Amankaes, i na Trg Aćo, pun prosjaka, koji je u oktobru i novembru oživljavao sa Oktobarskim vašarom, naročito

koridom, i mnogim narodnim penjama koje su cvetale u tom kraju.

Nije mu bilo teško da pronade kuću u kojoj je bilo to okupljanje niti, naravno, da prepozna mnoge prisutne. Više od obične kuće, to je bilo veliko zdanje na sprat sa mnogo odaja, jedno od malobrojnih preostalih u ovoj staroj kolonijalnoj četvrti, gde je većina izdijeljena i prezidana kao košnice. Bilo je mnogo sveta, muškaraca i žena, više nego što obično dolazi na penje i zabave, pio se pisko koji je doktor Hose Durand Flores, samo u košulji i sa naočarima, baš kao na fotografijama, nalivao drugima i sam istovremeno ispijao.

„Uzdravlje tebi, brate, živeli“, pa bi iskapio piće, jedno za drugim. Kad je naišao na Tonja, srdačno ga je pozdravio kao da su stari prijatelji.

– Pripremite se za ono što ćete čuti, prijatelju moj, upozoravam vas da ovaj momak Lalo vanserijski prebira po žicama gitare.

Tonjo je želeo da razmeni neke ideje s doktorom, ali je Durand Flores izgleda bio zadovoljan samim njegovim prisustvom i nije osećao nikakvu obavezu da se s njim upušta u razgovor. Poslužio ga je piskom i podstakao da ga iskapi, i nastavio da pozdravlja zvanice. Tonjo Aspilkueta je ostao s rečima u grlu i tu na licu mesta već se pokajao što je došao. Prvo su svirale neke grupe narodne muzike koje je Tonjo dobro poznao jer ih je lično promovisao u svojim člancima. Seo je na klupu pored male fontane sa cvećem i lokvanjima. Umorio se od rukovanja i zagrljaja sa tolikim poznatim ljudima koji su mu prilazili već pomalo pod gasom od tolikih čašica. Krenuo je da se malo udalji da bi izbegao pijane razgovore, kad je opazio doktora Duranda Floresa kako se pomalja u gomili i tapše ne bi li uspostavio tišinu, pošto je nameravao da nešto kaže. Vidno pod dejstvom

alkohola, rekao je da je ovo okupljanje organizovano da bi se prisutnima, „uvaženim prisutnima, pošto su tu ove noći najbolji poznavaoци narodne muzike, predstavio jedan mladi, vanserijski, ćiklajski gitarista“. Tek je stigao u Limu i zato još niko za njega ne zna. Zamolio je aplauz za njega. Objasnio je da počinje nova etapa sastava *Crni Peru*, koji će širiti crnačku peruansku muziku u inostranstvu, a čije će prvo gostovanje biti u Santijagu u Čileu. Lalo Molfino je, očigledno, bio novi član tog sastava. Pošto je blagosiljao skup, kao da je sveštenik, uzviknuo je: „Skrušenost i tišina!“ Pa je učutao.

Pogasila su se svetla i ostao je upaljen samo jedan reflektor da osvetli prostor u dvorištu. Onda se pojavio lik predodređen za slavu, prema proročkim rečima doktora Duranda Floresa. Tonjo Aspilkueta je prvo uočio Ćiklajčeve lakovane cipele, pojedinost koju nikad neće zaboraviti. Bez čarapa, naravno. Te cipele su bile kao neka registarska marka, nešto tako lično kao posetnica. Bio je u tesnom odelu, barem su mu pantalone bile tesne i okraćale, u šarenoj, cvetnoj košulji vrlo kratkih rukava. Lice mu je bilo ozbiljno, tamnoputo, a kosa talasasta, od onih što se više uopšte ne viđaju na ulici: duga, veoma crna i sa sivim pramenom. Kad bi otvarao usta, blistali su mu kao sneg beli zubi. Bio je štur i nije progovarao, čak ni da zahvali za aplauz kojim je dočekan. Dok je sedeo na stolici i štimovao gitaru, njegove očice su više puta prokrstarile baštom krcatom uzvanika.

Začuvši prve akorde, Tonjo Aspilkueta je prestao da gleda te lakovane cipele u kojima je bio gitarista. Tada mu se desilo nešto čudno. Nestalo je nezadovoljstvo koje mu je pobudila ravnodušnost doktora Duranda Floresa, sve je izbrisano oko njega dok nije ostala samo ta gitara koju je momak – jer je svirač bio tek momče – terao da uzdiše, da

jeca, da se zvukom penje i silazi pred tom publikom, kako Tonjo Aspilkueta nikad nije čuo, on koji je čuo sve gitariste od zanata u Limi, one najčuvenije i one koji to nisu. Uključujući i ljudinu kratkih brkova Oskara Avilesa, prvu gitaru Perua.

Tišina je malo-pomalo zavladala tim dvorištem, tom velikom kućom. Jedna žestoka tišina, pomislio je Tonjo Aspilkueta, tišina koju su narušavale samo te žice, kao onog dana, u nedelju, na Trgu Aćo – nikad to neće zaboraviti – za vreme Oktobarskog vašara te godine, 1956. ili 1957, kad ga je njegov otac, Italijan, odveo na koridu prvi put u životu, ukazujući mu da je Prokuna, meksički torero, bio posebna sorta, čovek krajnosti, jer je bilo dana, kad bi, obuzet panikom, bez imalo stida bežao od bikova, prepuštajući čitav posao svojim pomoćnicima, i onih drugih, kad bi se, pun hrabrosti i veštine, primicao životinji tako smelo da je svima u areni izazivao vrtoglavicu.

Mada je skoro svake godine išao na limljansku koridu – još odmalena je stekao tu ljubav prema borbi s bikovima – veruje da nikad ponovo nije čuo tako duboku tišinu, uzbuđljivu, uzvišenu tišinu svih u areni, koji su utihnuli u iščekivanju, prestali da dišu i da misle, zaboravljajući na sve što im je bilo u glavi, da bi napeto, opijeno, zaraženo, nepomično, posmatrali čudo tamo dole, gde se Prokuna razmetao veštinom, hrabrošću, mudrošću, i unedogled ponavljao te svoje prirodne udarce desnicom, primičući se sve više biku, stapajući se s njim. Ponovo ga je obuzelo isto osećanje kao tog dana, gotovo pobožno, iskonsko, primitivno. Dok je Čiklajac prebirao po tim žicama, izvlačeći iz svake od njih izuzetne zvuke, uznemirujuće, duboke, sulude, Tonjo je opipavao tišinu. Svi prisutni, muškarci, žene, starci, zaboravili su na smeh, na grohot, na razgovor, na šale i laskanja, da bi

utonuli u ćutanje i zatravljeno slušali, opčinjeni, titraje žica sred izvanrednog muka koji je ovladao tom noći.

Tu uvaženu tišinu koja je, kažu, vladala u areni Sevilje ili u areni Las Ventas, u Madridu, i koju je zacelo čuo kao dete na Trgu Aćo, sada mu je donosio taj mladi ćiklajski mešanac koji je bio na samo nekoliko koraka pred njim. Svirao je, naravno, neki valcer, ali Tonjo Aspilkqueta ga nije ni prepoznao niti ga je identifikovao jer zvuk tih žica stvoren ćudесnim prstima Lala Molfina nije lićio ni na šta što je dotad čuo. Imao je utisak da ga ta muzika prožima, da prodire u njegovo telo i zajedno sa krvlju teće njegovim venama. E, jadni moj Oskare Avilese, navodno prva peruanska gitara, sad to više nisi!

Ne, nije to jednostavno veština kojom su ćiklajćevi prsti izvlaćili naizgled nećuvене note. Bilo je još nešto. Bili su to mudrost, usredsrećenosť, krajnje umeće, ćudo. Nije bilo reći samo o dubokoj tišini već o reakciji ljudi. Tonjovo lice su oblile suze, a njegova otvorena, žudna duša poželela je da jednim velikim zagrljajem obuhvati sve zemljake, svu braću, sve koji su svedoćili tom ćudu. Nije bio jedini ganut. Mnogi su povadili maramice, meću njima i doktor Durand Flores. Poželio je da mu priđe i da ga zagrli kao srodnu dušu, „moj sabrate!“, uspeo je da prošapće, brat ćijim je venama tekla ista krv. Muzika je magnetski privukla duše svih prisutnih do taćke u kojoj su sve drušćvene, rasne, intelektualne ili politićke razlike pale u drugi plan. Dvorište tog zdanja bilo je naelektrisano drugarstvom, pokrenuo se talas dobronamernosti, ljubavi. Bio je naćisto da su svi delili njegovo osećanje. Kad je Lalo Molfino ustao sa stolice, potpuno se ispravio, onako krajnje mršav, s gitarom u ruci, da ravnodušno saslušava ovacije kojima ga je obasula publika, Tonjo je poverovao da u osmesima ljudi, u njihovim iskrićavim zenicama, na

rumenim obrazima, vidi očigledne simptome bratske ljubavi, otadžbinske ljubavi.

Ćiklajski melez se naklonio i iščezao jednim hodnikom kuće. Pljeskanje je potrajalo i krenula je priča. Ljudi kao da su bili začarani. Tonjo Aspilkueta je pozeleo da stisne ruku tom čudu prirode, da mu postavi nekoliko pitanja. Tražio ga je pogledom, pitao gde je mladić, ali niko nije umeo da mu odgovori. Srećni doktor Hose Durand Flores vratio se da posluži svoje zvanice, ponovo im puneći čaše piskom. Sa svakom zdravicom najavljuvao je ponovno lansiranje grupe *Crni Peru* i njen predstojeći polazak u Santijago de Čile. Tonjo Aspilkueta ga je zagrlio i pozeleo mu sve najbolje na tom putu. „Sad će Čileanci da saznaju šta je istinski Peru“, rekao mu je, ganut, i tiho izašao iz tog dvorišta, iz te kuće u četvrti Pod mostom, koju za života neće zaboraviti. Sad je mirne duše mogao da se vrati svojoj kući i da, zadovoljan, razmišlja o članku koji će još iste noći – ili najkasnije sutra rano ujutru – napisati u Narodnoj biblioteci u centru grada, na Bulevaru Abankaj. Tamo je on pisao svoje tekstove i čitao novine. Imao je već naslov za svoju hroniku: „Zavladala je tišina Pod mostom“.

Te noći nije pomišljao ni na pacove ni na utvarne glodare koji su mu pohodili snove i krali mu san, što se ponekad događalo. Pod pokrivačem, gledajući u plafon svog doma, i dalje je bio uzbuđen iskustvom što je čuo kako svira Lalo Molfino. Matilde je kraj njega spavala otvorenih usta i vrtela se kao svake noći. Ostao je da je posmatra i načas mu se učinilo da je lepa kao Sesilija Barasa*. Hteo je da je probudi poljupcima u obraz i po vratu, rešen da s njom vodi ljubav

* *Cecilia Augusta Barraza Hora*, vrlo popularna peruanska folklorna pevačica. (Prim. prev.)

krepmo kao u stara vremena, ali Matilde nije reagovala. U polusnu, mlatnula je rukom kao da u noćnoj mori tera neku prikazu, i okrenula se na drugu stranu gundajući. Tonjo Aspilkueta se nije prepustio gorčini. Čuo je Lala Molfina. Imaće srećne snove, a sutra će napisati najbolji članak u svom životu.

IV

Tek što se pojavio narodni valcer – a to je jasan pokazatelj koliko se brzo raširio po svim društvenim staležima Lime – znatan broj mladića iz dobrih kuća, ali sa lošim navadama, počeo je da odlazi u narodske četvrti, u čuvena dvorištanca, gde se svirao, pevao i igrao valcer i gde je bilo harana koje su trajale danima. Išli su, razume se, i po javnim kućama, a neki su tamo čak imali i svoje dragane. Često su izbijale grupne tuče između žitelja dvorištanca i pridošlica. Ovi drugi su bili okupljeni u jedno bratstvo po imenu Palisada*, jer su se ti momci poredili sa zaglušujućom bukom amazonskih reka kad nabujaju, izliju se, pa nose sobom sela, kuće, a ponekad i ljude. Dali su im nadimak *los faites*, to jest snagatori.

Poznati novinar Abelardo Gamara, zvani Mangup, znameniti poznavalac narodnih običaja, nije naročito voleo bratstvo Palisada, ni snagatore. Ovako ih je definisao: „Snagator je lepotan kome je naspelo da se ne plaši ni samog đavola; ili onaj ko ga se zaista ne plaši; snagator je kao neki šef ili podrazumevani kaudiljo; onaj koji se nameće silom.“

* Na španskom *palizada* ima i značenje rečnog nanosa. (Prim. prev.)

Ni o članovima bratstva Palisada nije govorio bolje: „Jedini cilj im je bio da se zabavljaju, da jure sojke, da loču i tučom podmiruju sve račune; trošili su sve do poslednje pare, čak i ono što su imali po svojim kućama, bili su u stanju da očevu košulju i majčine haljine založe na penjama... Mlatili su se sve u šesnaest, delili udarce i glavom i rukama da sve pršti, a čak i najvećem picanu su podmetali nogu i otpremali ga s nogama napred, samo ako nije bio iz njihove ekipe.“

Kaže takođe Mangup da je grupa Palisada počela da se bavi politikom i da uključuje moćne likove iz ove branše, ali je Toni Lagarde, član tog bratstva, veliki prijatelj pisca ovih redova, tvrdio da to nije tačno, da se članovi Palisade nisu ni u kojoj meri uplitali u politički život zemlje.

Takvi su oni bili, odvažni, pa čak surovi, kavgadžije, vođeni nekim primitivnim mužjačenjem kad je bilo potrebno. Predvodio ih je ni manje ni više već Alejandro Ajarsa, brat donja Rose Mercedes Ajarse de Morales, krajnje simpatične autorke, kompozitorke valcera, koju je erudita Eduardo Masini zvao „našom velikom sakupljačicom narodnih tema“. Manuel Sanuteli, drugi stručnjak za peruanski valcer, potvrđivao je ove tvrdnje.

Pa lepo, don Alejandro Ajarsa, poznatiji po svom pseudonimu Karamanduka, vođa ove bande „finskih momaka“ koji su skrenuli na stranputicu, napisao je peruanski valcer *La Palizada*, čije su reči, po Eduardu Masiniju i don Manuelu Sanuteliju, savršeno definisale tu mnogobrojnu družinu. Išle su ovako:

Palisada

Mi smo ti momci svima znani
u ovoj noći i lepom gradu,
mi smo ti momci dignutog nosa,
po stilu dični za svaku paradu.

Gazde haranâ smo mi i
božanstveno sviramo u kahon,
ako treba uvek smo spremni
od tuče da stvorimo bonton.

Daj mi, daj mi, kad te molim,
Ne dam ti, mala, iako te volim.
Daj mi, daj mi, kad te molim,
Tako uči stara kuka
svoje momke Karamanduka.

Ovamo čašice zdravoga pića,
neka na njih ne čeka kum,
dajte taj peruanski eleksir
što ga vulgarno zovu rum.

Živeli ljudi hrabrosti puni,
živela ljubav, živele pare,
živele ženske, živela oragija,
i čaše rakije što obraze žare.

Daj mi, daj mi, kad te molim...

Iz moje baštice u Puerto Arturu
svako večje krećem ja
da povučem dim dobre cigare
što gazda Silverio uvek nam da.

Tako nam prolaze radosne noći,
uz gitaru i kahon – bum, bum.
Zaboravimo na našu bolnu patnju,
uz opojne pare što nam nudi rum.

Daj mi, daj mi, kad te molim...

Za nas više posla nema,
samo haranâ i provoda.
Šetamo uvek gore-dole,
pevajući kople bez povoda.

Mi smo ti slavna Palisada,
U gradu najpoznatiji pisci.
Mi smo svima poznati ljudi,
Čuveni po šarmu i jer smo lisci.

Daj mi, daj mi, kad te molim...

Narod kaže da je ovaj valcer i njegove reči napisao lično Karamanduka, jednog popodneva dok su on i članovi bratstva Palisada čamili u zatvoru, svakako zbog lošeg vladanja na nekoj harani koja mora da se završila tučom i pesničenjem, što se često dešavalo kad je reč o naoštrenim Peruancima, mladuncima jedne nacije koja se hranila posebno jakim patriotskim osećanjima. Priča se takođe da je Karamanduka molio komesara da ih pusti na slobodu, ali ga je ovaj izazvao, rekavši mu da će ih pustiti ako mu tu, na licu mesta, ispeva valcer sa lepim rečima. Karamanduka je uspeo da sastavi taj valcer za samo nekoliko minuta. *Palisada* je bila ulaznica za slobodu tih nepokornih momaka. Već ću ispričati na ovim stranicama kako se upravo tu rodila romansa jednog od njih, pomenutog Tonija Lagardea, i garavuše Lale, muze jednog dvorištanceta u četvrti Barios Altos, čija veza i neugasiva ljubav empirijski potvrđuju tezu koju će čitalac naći u ovom mom traktatu.

Tako je čudesni peruanski valcer počeo da se širi zemljom i postao vrhunac naše narodne muzike koja se danas svira i igra u svim njenim krajevima. Gonsalo Toledo, u jednom

lepom tekstu objavljenom u listu *Komersio*, kaže da je u divnom gradu Uankajo, okupanom rekam Mantaro, takođe postojala jedna Palisada – takozvana Palisada Uanka, koja je dobila ime po indijanskoj kulturi što je cvetala u tom području pre dolaska Inka – kojoj su pripadali lekari, advokati i državni funkcioneri, nesumnjivo mnogo formalniji i obrazovaniji od njihovih limljanskih uzora.

Hodajući po tim ulicama stare Lime, u potrazi za najčuvanijim dvorištancima našeg grada – dakle, najbolje povezanim sa narodnom muzikom – doživeo sam najgora iskustva s pacovima. Moja voljena Lima, valja priznati, ima tu manu. I nije jedina u tom pogledu, jer ta pošast muči sve stare gradove, kao što je Pariz, koji je nagomilao toliko stoleća da u svom podzemlju ima milione pacova. U Limi, koja nije nikakav izuzetak, koračao sam znamenitom četvrti tamnoputih – dakle, Malambom – kad sam, njuškajući po jednom starom, gotovo srušenom dvorištancu, iznenada osetio da mi pada na desno rame nešto što se odvojilo od krova urušene kuće koju sam posećivao. Pomislio sam da je komad cigle i ne gledajući otresao to rukom, ali kako sam i dalje osećao težinu osvrnuo sam se i pogledao preko ramena. U jednom skoku od kog mi je načas srce stalo, ugledao sam bočno, još uvek pometenog strahom i udarcem koji je primio, jednog užasnog, dežmekastog, sivog pacova sa širom otvorenim razrokim očima. Osetio sam kako mi ponestaje vazduha, ali sam uspeo da ga opet udarim. Takođe prepadnuta – možda još više nego ja – životinja je pala na zemlju i posle nekoliko sekundi odjurila da se sakrije ispod krša rasutog po podu.

Kao svaka velika zemlja, Peru ima takve neznatne mrlje. Pacovi nose pokvarenost, bolest i malaksalost i slabe kolektivni duh koji muzika kuje. Više nego estetsko pitanje, moralni je prioritet da se ta bića istrebe. Računam u tom pogledu na ispravan sud kompetentnih autoriteta.

V

Prošlo je nekoliko meseci od one noći u četvrti Pod mostom kad je Tonjo Aspilkueta poslednji put čuo da se govori o Lalu Molfinu. Pomislio je da će se specijalizovana štampa pozabaviti turnejom *Crnog Perua* po Čileu, ali vreme je prolazilo a on nije video ništa, iako je svake nedelje kod kioska pomno čekao da se pojave časopisi, da ih prelista i pročita vesti. Posle je do njega došla priča kako je Čiklajac ostavio *Crni Peru* da svira sa Sesilijom Barasom, pa ju je zato pozvao da se vide u kafeu *Bransa* na Trgu oružja, gde je voleo da doručkuje kad mu je platežno stanje to dopuštalo. Srce bi mu se uzburkalo pri samoj pomisli na nju. Kao uvek kad bi pronalazio izgovor da se vidi sa Sesilijom Barasom, bio je nervozan, pun iščekivanja, pa zato nije odmah prepoznao doktora Hosea Duranda Floresa kad ga je ugledao kako prilazi njegovom stolu. Nosio je naočare, kravatu i neko odelo koje kao da mu je bilo tesno. Delovao je vrlo krupno i nedoterano dok mu je pružao ruku.

– Da li ste sami? – upitao ga je. – Mogu li da sednem s vama da doručkujem?

– Biće mi čast – rekao je Tonjo, ustavši i naklonivši se. – Dugujem vam zahvalnost i ne znam kako da vam se odužim. Poklonili ste mi jednu čudesnu noć u društvu Lala Molfina.

Doktor Durand Flores je uzdahnuo i zavalio se u stolicu koja je škripnula pod njegovom težinom.

– Ovde služe čankaje* sa planinskim sirom, prste da poličete – rekao je, odmahujući glavom kao da je hteo da zaboravi onu penju, Lala Molfina i sve što mu se od tada događalo.

Poručio je od konobara tu poslasticu od koje mu je pošla voda na usta i pozamašnu šolju kafe s mlekom.

– Ranije sam pio čokoladu – rekao je nevoljno, menjajući temu. – Jedina dobra čokolada u Peruu je u Kusku i baš se teško nabavlja.

Tonjo Aspilkueta je zanemario taj komentar i vratio se na temu koju je smatrao važnom, na Lala Molfina i njegovu čileansku turneju. Kako su na nju reagovali ljudi koji nisu bili te sreće da se rode kao Peruanci? Da li su se poklonili talentu Lala Molfina? Da li je njegova gitara uspeła da ukroti divlju krv Mapućea? Bez volje da produbljuje temu, doktor Durand Flores mu je rekao da su doživeli grdan neuspeh. Sastav *Crni Peru* se konačno raspao i on zaista nije želeo da se upušta u pojedinosti svega toga.

– Idem u sredu u Pariz i tamo ću opet piti čokoladu – dodao je. – Nadam se da se zadugo neću vratiti u Limu. Ni u Peru.

Rekao je to s tako zgađenim licem da je Tonjo Aspilkueta, shvativši koliko se loše osećao doktor Hose Durand Flores, ostao da ćuti.

– Samo sam želeo da vam kažem da je ono veče u četvrti Pod mostom za mene nezaboravno – rekao je Tonjo, posle

* Šp.: *chancay* – slatko pecivo nalik krofni sa susamom, anisom i šafranom, tipično za Limu. (Prim. prev.)